

Village and Development

Vol.27, No.107, Autumn 2024

Research Paper

Identifying and Prioritizing the Challenges of Sustainable Livelihood of Rural Communities in Dezful Township

A. Ghasemipour¹, A.R. Ommani², A. Noorollah Noorivandi³

Received: 9 September, 2023

Accepted: 5 December, 2023

Abstract

Introduction

In recent years, rural development has been threatened by environmental unsustainability, drought, inadequate basic resources, social instability, migration, unemployment, economic challenges, input shortages, and market issues. Achieving sustainable rural development necessitates a shift from traditional livelihood patterns to sustainable ones that meet the needs of today's society. Sustainable livelihoods can withstand pressures and shocks while preserving natural resources. In developing countries, rural livelihoods are often insufficient and vulnerable to various stresses. Studies in Dezful Township have shown unfavorable conditions in terms of rural livelihood and businesses.

Materials and Methods

This applied research is non-experimental and descriptive. The research process involved:

- 1) Developing a theoretical framework based on existing literature and expert interviews to identify challenges in sustainable rural livelihoods.
- 2) Validating the theoretical framework through expert interviews to determine key challenges.

1. PhD Student, Department of Agricultural Extension and Education, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran.

2. Corresponding Author and Associate Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran. (ar.ommani@iau.ac.ir)

3. Assistant Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran.

DOI: 10.30490/rvt.2024.363458.1548

- 3) Designing a paired comparison questionnaire to prioritize challenges.
- 4) Conducting interviews with experts to refine the questionnaire.
- 5) Finalizing the questionnaire with input from experts and key informants.
- 6) Administering the questionnaire to experts familiar with rural livelihood sustainability in Dezful. Expert Choice software was used for data analysis using fuzzy hierarchical analysis.

Results and Discussion

The research identified and prioritized major challenges in sustainable rural livelihoods in Dezful. Management and planning emerged as the top priority, with recommendations including optimal land management, sustainable research, and educational programs tailored to the region. Financial and economic challenges ranked second, with suggestions for expanding insurance coverage and reducing bureaucratic barriers. Infrastructure challenges were identified as the third priority, with recommendations for market infrastructure development and educational facilities.

Conclusions

The study aims to create a conducive environment for sustainable rural livelihood development by addressing these challenges. Future research should focus on strategies to overcome these challenges.

Keywords: Sustainable Development, Rural Household, Rural Poverty, Management Challenge.

روستا و توسعه

سال ۲۷، شماره ۱۰۷، پاییز ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

شناسایی و اولویت‌بندی چالش‌های معیشت پایدار روستایان

در شهرستان دزفول

علی قاسمی‌پور^۱، احمدرضا عمانی^۲، آزاده نوراله نوری‌وندی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۶/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۹/۱۴

چکیده

پایداری معیشت روستایی از ارکان توسعه پایدار روستایی است. توجه به چالش‌های پیش روی معیشت پایدار روستایی و تلاش برای مدیریت آن‌ها، مسیر توسعه پایدار را هموار می‌کند. هدف از انجام این تحقیق، شناسایی و اولویت‌بندی چالش‌های معیشت پایدار روستایی در شهرستان دزفول است. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ روش تحقیق، توصیفی از نوع تحقیقات غیرتجربی است. برای شناسایی چالش، معیارها و زیرمعیارها از تحلیل محتوایی و اکتشافی و از روش‌های کیفی مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و روش طوفان اندیشه در قالب سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی استفاده شد. در ادامه از فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی با مقایسات زوجی برای اولویت‌بندی چالش‌ها با توجه به زیرمعیارها بهره گرفته شد. این چالش‌ها بر اساس اولویت‌بندی نهایی به ترتیب شامل چالش مدیریتی و برنامه‌ریزی، چالش زیرساختی، چالش آموزشی و انسانی، چالش زیست‌محیطی و چالش قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری

۱- دانشجوی دکتری، گروه ترویج و آموزش کشاورزی پایدار، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

۲- نویسنده مسئول و دانشیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی پایدار، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.
(ar.ommani@iau.ac.ir)

۳- استادیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی پایدار، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

هستند. در انتها برای مدیریت چالش‌های شناسایی شده راهکارهای عملیاتی مانند مطالعه‌های مدیریتی و اجرایی در زمینه مدیریت بهینه اراضی منطقه و طراحی الگوی کشت مناسب، مدیریت و برنامه‌ریزی تحقیقات پایدار متناسب با شرایط منطقه و برنامه‌ریزی برنامه‌های آموزشی و ترویجی با محتوای کشاورزی پایدار و متناسب با شرایط منطقه در راستای بهبود معیشت پایدار ارائه شد. با رفع چالش‌های شناسایی شده، فضای مناسبی برای توسعه معیشت پایدار روستایی در منطقه مورد مطالعه فراهم می‌شود.

کلید واژه‌ها: توسعه پایدار، خانوار روستایی، فقر روستایی، چالش مدیریتی.

مقدمه:

عوامل اقتصادی، کشاورزی، شغلی، روابط اجتماعی و میزان مشارکت اقتصادی از جمله عوامل عمده فقر روستاییان هستند. کاهش دارایی‌های کشاورزان نقش زیادی در افزایش احتمال فقیر شدن خانوار نسبت به سایر متغیرهای جمعیتی و جغرافیایی ایفا می‌کند (Nourozi & Hayati, 2015). این مسئله معیشت خانوار روستایی را مورد تهدید قرار می‌دهد. فقر شدید، به خطر افتادن معیشت روستاییان، ناتوانی اقتصاد روستاییان، کاهش رفاه و درآمد خانوار و مهاجرت نیروی کار به شهرها را به همراه دارد (Motiei Langeroudi et al., 2019). بر اساس نظر بسیاری از محققان، دستیابی به معیشت پایدار یک موضوع قطعی نیست (Su et al., 2021) و راهبردهایی که با هدف بهبود معیشت پایدار روستایی انجام می‌شوند همیشه به دلیل ناپایداری منابع روستایی، محیط کشاورزی آسیب‌پذیر و نابرابری اجتماعی، محدود می‌شوند (You & Zhang, 2017). به همین دلیل در بسیاری از نقاط جهان به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه معیشت پایدار کشاورزان و روستاییان هنوز محقق نشده است.

بررسی مطالعات انجام شده در کشورهای در حال توسعه نشان می‌دهد که برنامه‌های اقتصادی برای دستیابی به معیشت پایدار و مسائل اقتصادی در کاهش فقر و اقتصاد پایدار در مناطق روستایی ناکام مانده است (Su et al., 2021). بنابراین امروزه یکی از بزرگترین چالش‌های برنامه‌ریزی جوامع روستایی در حال توسعه، تأمین معیشت پایدار است. رویکردی که در دهه اخیر مورد توجه بیشتر قرار گرفته است، نخستین بار توسط چمبرز در دهه ۱۹۸۰ ارائه شد و توسط کمیسیون محیط زیست و توسعه برونتلند به رسمیت شناخته شد (Sharifinia, 2021). حمایت از روستاییان فقیر نباید تنها راه اصلی کمک به آن‌ها باشد؛ به عبارتی سبک زندگی آن‌ها باید تغییر کند. در این راستا، دارایی‌ها و سرمایه‌های روستایی می‌تواند پایه‌گذار اساسی برای دستیابی به اهداف معیشت پایدار روستایی باشد (Sajasi Gheydari et al., 2018).

چالشی که در سال‌های اخیر توسعه روستایی را با مخاطره مواجه کرده است، مسئله ناپایداری زیست‌محیطی، خشکسالی، ضعف منابع پایه و بی‌ثباتی اجتماعی روستایی، مهاجرت، بیکاری، مشکلات اقتصادی، کمبود نهاده‌ها و مشکلات بازار بوده است. رسیدن به توسعه پایدار روستایی نیازمند حرکت سریع از الگوهای معیشتی سنتی به الگوهای معیشتی پایدار در جامعه روستایی است که متناسب با نیازهای جامعه امروزی باشند (Kamawi et al., 2018). معیشتی پایدار است که بتواند در برابر فشارها و شوک‌ها مقاومت کند و توانایی‌ها و دارایی‌های خود را هم‌اکنون و هم در آینده حفظ یا تقویت کند، درحالی‌که منابع طبیعی پایه را دچار مشکل نکند (Berchoux et al., 2019). معیشت روستاییان در کشورهای در حال توسعه، نامناسب و در برابر شوک‌ها و استرس‌های متعدد، آسیب‌پذیر (Fikir et al., 2016; Angelsen et al., 2014) و همچنین وابستگی زیادی به منابع محیطی دارد (Su et al., 2021).

فقر روستایی یکی از مشکلات دوره کنونی در تمام کشورها به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه به شمار می‌رود. از عوامل عمده فقر روستاییان می‌توان عوامل اقتصادی، کشاورزی، شغلی، روابط اجتماعی و میزان مشارکت اقتصادی را نام برد. مادامی که زندگی خانوار روستایی با چالش فقر و نبود حداقل استانداردها برای زندگی مواجه شود، تمام ابعاد زندگی او تحت تأثیر قرار می‌گیرد. از این‌رو توجه به برقراری یک معاش پایدار در سطح خانوار روستایی باید در اولویت ویژه‌ای قرار گیرد. تحقیقات زیادی در جوامع روستایی ایران انجام شده است که نشان از وضعیت نامناسب پایداری معیشت روستاییان دارد. بادکو و همکاران (Badko et al., 2020) در تحقیقی نشان دادند پایداری معیشتی روستاهای مناطق کوهستانی در استان هرمزگان نامناسب است. آن‌ها پیشنهاد دادند برای خروج ساکنین از چرخه فقر و آسیب‌پذیری و ایجاد پایداری در منطقه و توانمندسازی جامعه محلی، تنها نمی‌توان با توجه به یک بعد (بعد اقتصادی) از زندگی موفق بود و باید به دارایی و آسیب‌پذیری آن‌ها از زوایای مختلف انسانی، مالی، فیزیکی، و زیست‌محیطی توجه نمود. محمدی‌مهر و همکاران (Mohammadimehr et al., 2022) در تحقیقی با عنوان ارزیابی سطوح معیشت پایدار جوامع روستایی کردستان نتیجه گرفتند که وضعیت سرمایه انسانی در سطح مناسبی نیست. مطیعی لنگرودی و همکاران (Motiei Langeroudi et al., 2019) در تحقیقی با عنوان تحلیل سطوح پایداری معیشت روستاییان نتیجه گرفتند که وضعیت معیشتی ۶۳ درصد از سرپرستان خانوار روستاهای مورد مطالعه در سطح ناپایداری کامل معیشتی قرار دارند. نوروزی و حیاتی (Nourozi & Hayati, 2015) در تحقیق خود با عنوان سازه‌های مؤثر بر معیشت پایدار روستایی از دیدگاه کشاورزان استان کرمانشاه

نتیجه گرفتند که وضعیت معیشت کشاورزان مورد مطالعه چندان مطلوبی نیست. ۵۰ درصد افراد دارای معیشت ناپایدار و بسیار ناپایدار بوده و در مقابل، تنها ۹ درصد از کشاورزان مورد مطالعه، وضعیت معیشتی پایدار و بسیار پایدار داشتند.

به‌طور کلی نتایج پهنه‌بندی معیشت پایدار و پایداری کشاورزی در ایران نشان داد که در مجموع کشور از این نظر در وضعیت ناپایدار یا پایداری ضعیف قرار دارد. زیرا از ۳۰ استان کشور تنها پنج استان دارای پایداری متوسط و بالا بوده و بقیه استان‌های کشور یا ناپایدار بوده و یا از پایداری پایین برخوردار هستند. دلیل این ناپایداری را می‌توان در جنبه‌های مختلف مدیریت تولید و مصرف محصولات کشاورزی یافت. به‌عنوان مثال تخریب و تبدیل اراضی کشاورزی به فعالیت‌های شهری و صنعتی، تخریب اراضی کشاورزی با اعمال روش‌های غلط آبیاری و خاک‌ورزی، فرسایش ژنتیکی گونه‌های گیاهی بومی ایران، کاربرد غلط و مفرط نهاده‌های شیمیایی، کاهش حاصلخیزی و باروری اراضی، الگوهای کشت نامناسب، فقدان توجه کافی به عمران و رفاه روستایی، فقدان اطلاع‌رسانی به کشاورزان در زمینه کشاورزی پایدار و ارگانیک و غیره در ناپایداری معیشت روستایی ایران نقش اساسی دارد (Koocheki et al., 2014).

با وجود اینکه در اکثر برنامه‌های پنج‌ساله کشور ایران بعد از انقلاب، به توسعه پایدار روستایی و کشاورزی به‌عنوان مؤلفه حیاتی در توسعه پایدار کشور توجه شده است، ولی بررسی معیارها و ابعاد و سازه‌های توسعه پایدار در بخش روستایی کشور نشان می‌دهد که ایران نتوانسته است جایگاه واقعی خود را در این زمینه به دست آورد و لازم است تا با اتخاذ الگوی مناسب نسبت به توسعه پایدار اقدام نماید (Vahdati & Sarikhani, 2020).

دربان آستانه و همکاران (Darban Astane et al., 2018) بیان نمودند که رهیافت معیشت پایدار در طول سال‌های گذشته، یکی از بهترین راهبردها برای پرداختن به مسائل فقر و توانمندسازی فقرا بوده است و یکی از رویکردهای تحلیلی جدید در زمینه توسعه روستایی است. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که وضعیت معیشت پایدار خانوارهای روستایی مورد مطالعه مطلوب نبوده و عامل ساختارها و فرایندها مهم‌ترین عامل مؤثر در پایداری معیشت خانوارهای روستایی است.

بخش روستایی و کشاورزی استان خوزستان با چالش‌ها و مسائل ناپایداری متعددی روبرو است. از مهم‌ترین مشکلاتی که ناپایداری معیشتی را ایجاد کرده است می‌توان به نرخ بالای بیکاری، بی‌سوادی یا تحصیلات ابتدایی بیش از نیمی از شاغلین بخش کشاورزی، استفاده بیش از حد نهاده‌های بیرونی، راندمان پایین مکانیزاسیون، بالا بودن سطح ضایعات، کم‌توجهی به تنظیم بازار

محصولات کشاورزی، کمبود اعتبارات و تسهیلات پرداختی، فراهم نبودن زمینه‌های لازم برای جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در بخش کشاورزی و صنایع تبدیلی و تکمیلی، ضعف مهارت‌های فنی و حرفه‌ای در نیروهای شاغل در بخش، مهاجرت جوانان روستایی به شهرها، آلودگی شدید محیط زیست استان، پایین بودن سلامت محیط زیست و پایین بودن متوسط درآمد روستاییان اشاره نمود. در نتیجه استان با مسائل متعدد اقتصادی و اجتماعی درگیر است و به یکی از بحرانی‌ترین مناطق کشور از بابت پایداری معیشتی تبدیل شده است (Moridosadat & Roknoddin Eftekhari, 2018a). فرسایش خاک در استان خوزستان در حد پرخطر است و این استان از بعد فرسایش خاک مقام اول در کشور را دارا است. به‌طور متوسط، سالانه حدود ۱۸ تن فرسایش خاک از هر هکتار زمین ثبت می‌شود (Khaeiz, 2018). بر اساس تحقیق مریدالسادات و رکن‌الدین افتخاری (Moridosadat & Roknoddin Eftekhari, 2018b) مشخص شد که استان خوزستان به لحاظ وضعیت پایداری در بخش کشاورزی و معیشت روستایی، در پایین‌ترین سطح قرار گرفته است که مبین غیر قابل قبول بودن وضعیت موجود در منطقه مورد مطالعه است. بر این اساس باید تأکید نمود که بخش روستایی استان خوزستان، در حال حاضر در وضعیت نامساعدی به لحاظ پایداری قرار گرفته است. به عبارتی، تمرکز بر پایداری معیشتی از ابعاد اجتماعی، اقتصادی، محیطی و نهادی از اهمیت بسیار زیادی در این استان برخوردار است.

مطالعات انجام شده در شهرستان دزفول در زمینه معیشت روستایی و کسب و کارهای روستایی برای تأمین معیشت، وضعیت مطلوبی را نشان نمی‌دهد. فروزانی و مردانی نجف‌آبادی (Forouzani & Mardani Najafabadi, 2021) در تحقیق خود به ارزیابی وضعیت مطلوبیت کسب و کارهای روستایی در شهرستان دزفول در تأمین معیشت از ابعاد محیط و فضای محل کار، برخورداری از منابع و امکانات کسب و کار، درآمد کافی، اعتبار و موقعیت شغل در جامعه، دانش و تخصص حرفه‌ای، مخاطرات زیست‌محیطی و مشارکت در تصمیم‌گیری و تشکل‌ها پرداختند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که از ۳۷ کسب و کار مورد بررسی، ۳۶ کسب و کار دارای وضعیت تقریباً نامطلوب یا نامطلوب کامل بودند. با توجه به اینکه امنیت غذایی در معیشت پایدار دارای نقش مؤثری است در تحقیق عیسی‌پره (Isapareh, 2015) این نتیجه حاصل شد که بیش از ۶۰ درصد خانوارهای نواحی روستایی دزفول در وضعیت ناامنی غذایی قرار دارند. همچنین بین میانگین ناامنی غذایی بر اساس شاخص HFIAS و شاخص USDA با متغیرهای شغل سرپرست خانوار، سطح تحصیلات والدین، درآمد خانوار، هزینه خانوار و وضعیت منزل مسکونی پاسخگویان رابطه معنی‌داری وجود داشته است.

با توجه به تحلیل محتوایی انجام شده در خصوص مؤلفه‌ها و ابعاد معیشت پایدار روستایی و چالش‌های معیشت پایدار روستایی در خصوص موارد مورد مذکور در چارچوب نظری تحقیق، جمع‌بندی حاصل شد که در قالب دسته‌بندی در جدول ۱ ارائه شد.

جدول ۱. تحلیل محتوایی انجام شده در خصوص مؤلفه‌ها و ابعاد معیشت پایدار روستایی و چالش‌های معیشت پایدار روستایی

موضوع تحقیق	نتیجه	محققین
مؤلفه‌ها و ابعاد معیشت پایدار روستایی	ابعاد فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی، محیطی، کالبدی، نهادی	Lan et al., (2021) Serrat (2017) DFID ¹ (1999)
	انسانی، اجتماعی، فیزیکی، طبیعی، مالی	Mohammadi et al., (2021, 2017)
چالش‌های معیشت پایدار روستایی	مالی، طبیعی، اجتماعی، فیزیکی، انسانی	Veisi & Nikkhah (2019)
	اقتصادی، اجتماعی، فیزیکی، انسانی، محیطی	Izadi & Yaghoubi Farani (2017)
چالش‌های معیشت پایدار روستایی	نبود فرصت‌های شغلی متنوع، بی‌توجهی به صنعتی‌سازی روستاها، بهداشت و سلامت، تکانه‌های اقتصادی، ضعف در اثربخشی امور دولتی، ضعف امنیت غذایی و زیست‌محیطی	Miani & Karami Dehkordi (2021)
	مدیریتی، اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی، نهادی، محیطی	Javan et al., 2018 Habibi & Salehi (2023)
چالش‌های معیشت پایدار روستایی	محدودیت منابع آب، نبود اشتغال، درآمد پایین و ویژگی‌های شخصیتی، کمبود امکانات زیرساختی	Asghari Lafmejani & Eizadi (2017) Nasrnia & Ashktorab (2021) Montazeri et al., (2021)
	برنامه‌ریزی و مدیریت ضعیف دولتی، فقدان ساختاری مناسب برای مدیریت توسعه روستایی، بی‌توجهی به دانش بومی، بی‌توجهی به مشارکت‌های مردمی و سرمایه اجتماعی، عدم ارتقای بهره‌وری از منابع پایه‌ای	Feali et al., (2015)
چالش‌های معیشت پایدار روستایی	نرخ بالای بیکاری، بی‌سوادی یا تحصیلات ابتدایی، استفاده بیش از حد نهاده‌های بیرونی، ضایعات بالا، کمبود اعتبارات، جذب کم سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی، ضعف مهارت‌های فنی و حرفه‌ای در نیروهای شاغل در بخش، پایین بودن سلامت محیط زیست، پایین بودن متوسط درآمد	Moridosadat & Roknodin Eftekhari (2018a)
	ناپایداری زیست‌محیطی، خشکسالی، ضعف منابع پایه، بی‌ثباتی اجتماعی روستایی، مهاجرت، بیکاری، مشکلات اقتصادی، کمبود نهاده‌ها و مشکلات بازار، ناکارآمدی مدیریتی و ضعف فنی و سازمانی	Kamawi et al., (2018)

1. Department for International Development (DFID)

روش‌شناسی تحقیق

- این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ روش تحقیق، توصیفی از نوع تحقیقات غیرتجربی است. مراحل انجام تحقیق به قرار زیر است:
- تدوین چارچوب نظری تحقیق و چالش‌های پیش روی معیشت پایدار روستایی با استفاده از مبانی نظری، بررسی مقالات، پایان‌نامه‌ها، اسناد موجود و جستجو در پایگاه‌های اینترنتی علمی مختلف.
 - اعتبارسنجی چارچوب نظری تحقیق و چالش‌های پیش روی معیشت پایدار روستایی با استفاده از مصاحبه با کارشناسان، مدیران و کارشناسان ارشد جهاد کشاورزی و اساتید دانشگاه و استفاده از نظرهای آنان برای انتخاب مهم‌ترین چالش‌های موجود در این زمینه با روش اکتشافی. بدین منظور ابتدا چالش‌های شناسایی شده به کارشناسان معرفی شد و سپس چالش‌های اصلی از طریق روش طوفان اندیشه به صورت اکتشافی در محیط و از طریق سه مرحله کدگذاری شناسایی شدند.
 - طراحی پرسش‌نامه مقایسه زوجی، که در آن چالش‌ها بر اساس زیرمعیارها با یکدیگر مقایسه می‌شوند.
 - مصاحبه با هشت نفر از کارشناسان، مدیران و کارشناسان ارشد جهاد کشاورزی در خصوص پرسش‌های طراحی شده و نمای کلی پرسش‌نامه.
 - طراحی پرسش‌نامه نهایی به عنوان ابزار جمع‌آوری داده‌ها با همکاری و راهنمایی تیم تحقیقاتی و تدوین آن بر اساس چارچوب نظری، اهداف و پرسش‌های تحقیق و تغییر آن تا دستیابی به پرسش‌نامه استاندارد مورد تأیید گروه متخصصان.
 - تکمیل میدانی پرسش‌نامه‌های نهایی توسط افراد مطلع کلیدی و خبرگان آگاه از وضعیت پایداری معیشت در مناطق روستایی شهرستان دزفول شامل ۸ نفر از اساتید دانشگاه و ۱۰ نفر از کارشناسان مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان با حداقل ۱۰ سال سابقه کاری و ۱۲ نفر از کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی با حداقل ۱۰ سال سابقه کاری و آشنا با وضعیت منطقه. لذا، نمونه مورد مطالعه در این بخش شامل صاحب‌نظرانی بوده است که در ارتباط با موضوع معیشت پایدار دارای سابقه علمی و تألیفات مرتبط بودند و یا خبرگانی که در ارتباط با موضوع تحقیق دارای سابقه مدیریتی و اجرایی بودند. ملاک تعداد افراد اشباع نظری داده‌ها بود.

در این تحقیق برای شناسایی چالش‌های موجود معیشت پایدار روستاییان شهرستان دزفول از نرم‌افزار MAXqda و برای اولویت‌بندی، تحلیل و گزارش نتایج و یافته‌های نهایی از نرم‌افزار Expert Choice استفاده شد.

فرایند تحلیل در این پژوهش یک فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی (FAHP) بود. اثر ترکیبی نظریه مجموعه‌های فازی و فرایند سلسله‌مراتب تحلیلی، فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی (Fuzzy AHP) را به‌عنوان یک روش قدرتمندتر برای تصمیم‌گیری چند معیاره (MCDM) ارائه می‌دهد. از این‌رو، می‌توان نتیجه گرفت که AHP فازی کاربرد بیشتری نسبت به AHP معمولی دارد. AHP فازی می‌تواند مسائل استدلال فضایی را در تعدادی از زمینه‌های مختلف حل و پشتیبانی کند. روش AHP فازی شامل مراحل زیر است:

ابتدا بر اساس رابطه زیر مقادیر S_i برای هر سطر ماتریس مقایسه زوجی فازی ایجاد می‌شود.

S ها اعداد فازی مثلثی هستند که از رابطه زیر محاسبه می‌شوند:

$$S_i = \sum_{j=1}^m M_{gi}^j \text{ and } [\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m M_{gi}^i]^{-1} \quad (1)$$

که در آن g_i مجموعه هدف است، و M_{gi}^j اعداد فازی مثلثی هستند. سپس میزان بزرگی (درجه ارجحیت) هر S_i بر S_k بر اساس رابطه (۲) به دست می‌آید.

$$V(S_i \geq S_k) = \begin{cases} 1 & m_i \geq m_k \\ 0 & l_k \geq u_i \\ \frac{l_k - u_i}{(m_i - u_i) - (m_k - l_k)} & \text{otherwise} \end{cases} \quad (2)$$

در مرحله بعد نیز وزن‌های خام با استفاده از رابطه (۳) محاسبه می‌شوند که با تقسیم هر وزن خام بر مجموع اوزان خام، وزن نرمال حاصل می‌شود.

$$V(S \geq S_1, S_2, \dots, S_k) = V[(S \geq S_1) \wedge (S \geq S_2) \wedge \dots \wedge (S \geq S_k)] = \min V(S \geq S_i), i = 1, 2, \dots, k$$

$$d'(A_i) = \min V(S_i \geq S_k) \text{ for } k = 1, 2, \dots, n; k \neq i. \quad (3)$$

$$W' = (d'(A_1), d'(A_2), \dots, d'(A_n))^T$$

$$W = (d(A_1), d(A_2), \dots, d(A_n))^T$$

نتایج و بحث

با بررسی تحقیقات انجام شده در حوزه چالش‌های موجود بر سر راه معیشت پایدار روستاییان شهرستان دزفول از ابعاد مختلف و تحلیل محتوایی در منابع مکتوب و پایگاه‌های اینترنتی در خصوص موضوع مورد نظر، چالش‌ها جمع‌آوری شد. سپس از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و جلسات طوفان اندیشه، نسبت به شناسایی چالش‌های موجود بر سر راه معیشت پایدار روستاییان شهرستان دزفول از ابعاد مختلف متناسب با شرایط منطقه مورد نظر اقدام شد. به این منظور مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با ۳۰ کارشناس خبره انجام شد و رویدادهای گروه کانونی، اجرا شد. سپس چالش‌های موجود بر سر راه معیشت پایدار روستاییان شهرستان دزفول در قالب سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی با استفاده از نرم‌افزار MAXqda شناسایی شد. ابتدا واحدهای معنایی به دست آمده از مصاحبه‌ها و طوفان اندیشه پس از ویرایش‌های نگارشی وارد نرم‌افزار شد و سپس به ترتیب سه نوع کدگذاری مذکور پیاده‌سازی شد.

کدگذاری باز

در این گام از کدگذاری با انجام تحلیل محتوا و مطالعه دقیق و خط به خط اطلاعات به دست آمده، اقدام به تدوین و تنظیم مفاهیم شد. در گام نخست داده‌های حاصل از مصاحبه مورد بررسی قرار گرفت. مباحث کلیدی مطرح شده به صورت جملات جداگانه به دست آمد. نتایج حاصل از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و طوفان اندیشه، در مجموع در قالب ۵۹ مفهوم شناسایی و استخراج شد. ابتدا جملات اصلی تحت عنوان مفاهیم از نقل قول‌های مستقیم استخراج شدند که حداقل دارای پنج بار تکرار بودند و هر کدام کدهای با علامت MP-CHA داده شد. نتایج حاصل از کدگذاری‌های باز در قالب جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از پاسخ پاسخگویان برای چالش‌ها (کدگذاری باز)

کد	مفاهیم (کدهای اولیه)
MP-CHA1	ضعف در شبکه‌سازی و اینترنت برای بازاریابی
MP-CHA2	ضعف در امکانات رفاهی و درمانی و فراغتی
MP-CHA3	نامناسب بودن جاده و راه‌های ارتباطی و دسترسی
MP-CHA4	عدم وجود کانال‌های آبرسانی مناسب
MP-CHA5	کمبود یا فقدان سردخانه و انبار
MP-CHA6	کمبود یا نبود صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات باغی و دامی
MP-CHA7	عدم ثبات قیمت محصولات در بازار
MP-CHA8	خشکسالی و کاهش بارندگی در سال‌های اخیر
MP-CHA9	کمبود ادوات کاشت، داشت و برداشت محصول
MP-CHA10	فقدان زیرساخت‌های سرمایه‌گذاری
MP-CHA11	کمبود کودهای مورد نیاز در زمان کاشت و داشت
MP-CHA12	نبود آموزش ترویجی و فنی و حرفه‌ای مناسب
MP-CHA13	تغییر کاربری اراضی کشاورزی
MP-CHA14	افزایش قیمت زمین‌های کشاورزی و بالا رفتن اجاره آن
MP-CHA15	عدم وجود رسانه‌های اطلاع‌رسانی در زمینه بازار
MP-CHA16	عدم برنامه‌ریزی در تنظیم بازار
MP-CHA17	عدم راهبرد مشخص در توسعه بخش کشاورزی
MP-CHA18	کاربرد اقدامات و برنامه‌های سلیقه‌ای
MP-CHA19	صدور قیمت‌گذاری دستوری
MP-CHA20	جایگزینی روابط به جای ضوابط در مدیریت روستایی و کشاورزی
MP-CHA21	نبود آمار دقیق و آمارسازی فراوان
MP-CHA22	نبود برنامه مطلوب برای صادرات محصولات کشاورزی
MP-CHA23	وجود مدیران غیر بومی و ناآشنا با آداب و سنن
MP-CHA24	عدم بکارگیری افراد خیره کشاورزی در تصمیم‌ها
MP-CHA25	کم‌توجهی به اشتغال‌زایی و توسعه اشتغال جوانان
MP-CHA26	کمبود اعتبارات و سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی شهرستان
MP-CHA27	وام با نرخ بالای سود بانکی
MP-CHA28	کاهش تنوع تولید و درآمد کشاورزی
MP-CHA29	خرد شدن اراضی کشاورزی و کاهش سوددهی
MP-CHA30	قیمت بالای اجاره زمین
MP-CHA31	نوسانات ارز و تأثیر آن بر هزینه‌ها در کشاورزی
MP-CHA32	وجود دلال‌ها و واسطه‌گری و خرید محصولات پیش از تولید
MP-CHA33	عدم اعلام به‌موقع قیمت تضمینی محصولات کشاورزی
MP-CHA34	نبود الگوی کشت مناسب محصولات کشاورزی

کد	مفاهیم (کدهای اولیه)
MP-CHA35	عدم بکارگیری قوانین درزمینه کشاورزی پایدار و محیط زیست
MP-CHA36	عدم کاربرد قوانین درزمینه حمایت از مناطق روستایی
MP-CHA37	تصمیم‌گیری آبی و سلیقه‌ای بدون توجه به قوانین
MP-CHA38	اجرا نشدن قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی
MP-CHA39	اجرا نشدن قانون موجود در بحث جلوگیری از تغییر کاربری
MP-CHA40	عدم اعتماد سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی به دلیل عدم ثبات
MP-CHA41	کمبود نیروی انسانی ماهر و متخصص
MP-CHA42	عدم استفاده از نیروهای خبره در بخش کشاورزی
MP-CHA43	تبدیل روستا به شهر و رفاه‌طلبی
MP-CHA44	عدم علاقه نسل‌های بعدی به کشاورزی در روستا
MP-CHA45	خرد شدن اراضی و تغییر کاربری که باعث مهاجرت به شهر می‌شود
MP-CHA46	عدم انتقال مهارت و آموزش به نسل‌های بعدی
MP-CHA47	تخریب درختان و جنگل‌ها
MP-CHA48	کاهش منابع آب
MP-CHA49	گسترش زباله‌ها و پسماند
MP-CHA50	افزایش فرسایش خاک
MP-CHA51	استفاده بی‌رویه از کود و سموم شیمیایی
MP-CHA52	آلودگی هوا و تغییر اقلیم
MP-CHA53	خشکسالی طولانی
MP-CHA54	عدم مدیریت درزمینه استفاده از مراتع
MP-CHA55	عدم برگزاری دوره‌های آموزشی و ترویجی متناسب با نیاز کشاورزان
MP-CHA56	عدم نیازسنجی با روش‌های مشارکتی
MP-CHA57	عدم برگزاری دوره‌های آموزشی در زمان و مکان مناسب
MP-CHA58	عدم استفاده از مربیان متخصص و کاربرد
MP-CHA59	عدم استفاده از آموزشگران آگاه به فرهنگ و آداب و رسوم بهره‌برداران

مأخذ: یافته‌های پژوهش

کدگذاری محوری

در این مرحله تعداد تکرار مفاهیم مشخص شد و زیر مقولات استخراج شد. بر اساس نتایج حاصل از کدگذاری محوری مهمترین چالش‌های موجود بر سر راه معیشت پایدار روستاییان شهرستان دزفول در جدول ۳ در هشت زیر مقوله در قالب ۵۹ شرح اجمالی و با ۴۵۲ تکرار بیان شد.

کدگذاری انتخابی

در این مرحله از تحقیق، ارتباط به دست آمده در کدگذاری باز و خرده‌مقوله‌های حاصل از کدگذاری محوری با مقوله اصلی بر اساس شاخص میزان تکرار به صورت نمودار مشخص شد. شکل ۱ بیانگر آن است که چالش‌های معیشت پایدار روستایی در شهرستان دزفول به شرح زیر است:

- چالش‌های زیرساختی
- چالش‌های برنامه‌ریزی و مدیریت
- چالش‌های مالی و اقتصادی
- چالش‌های زیست‌محیطی
- چالش‌های انسانی
- چالش‌های آموزشی
- چالش‌های قانونی و سیاست‌گذاری

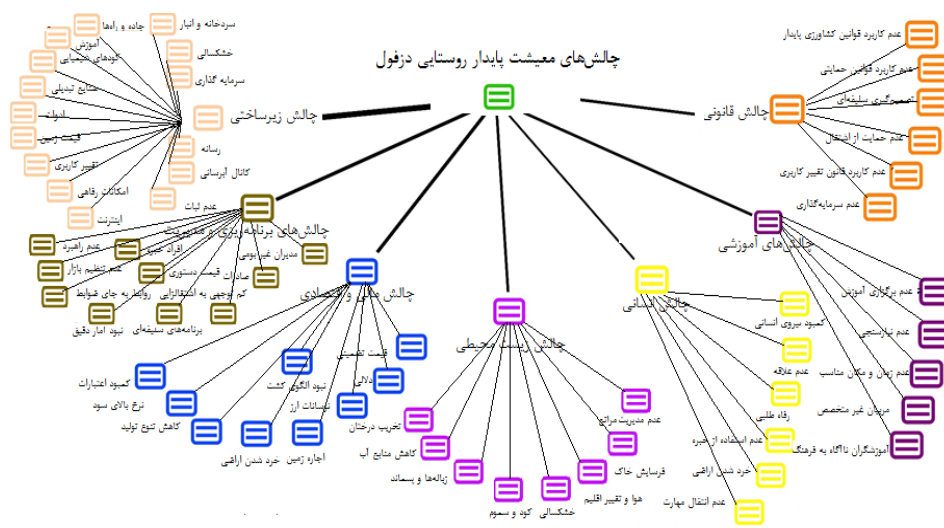
جدول ۳. کدگذاری محوری چالش‌های معیشت پایدار روستاییان شهرستان دزفول

تکرار	مفاهیم اولیه یا شرح اجمالی با حداقل پنج تکرار	مقوله زیر مقوله‌ها
۸	ضعف در شبکه‌سازی و اینترنت برای بازاریابی	چالش‌های معیشت پایدار روستاییان چالش‌های زیرساختی
۹	ضعف در امکانات رفاهی و درمانی و فراغتی	
۱۳	نامناسب بودن جاده و راه‌های ارتباطی و دسترسی	
۷	عدم وجود کانال‌های آبرسانی مناسب	
۸	کمبود یا فقدان سردخانه و انبار	
۱۱	کمبود یا نبود صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات باغی و دامی	
۶	عدم ثبات قیمت محصولات در بازار	
۷	خشکسالی و کاهش بارندگی در سال‌های اخیر	
۹	کمبود ادوات کاشت، داشت و برداشت محصول	
۷	فقدان زیرساخت‌های سرمایه‌گذاری	
۱۱	کمبود کودهای مورد نیاز در زمان کاشت و داشت	
۱۲	نبود آموزش ترویجی و فنی و حرفه‌ای مناسب	
۱۰	تغییر کاربری اراضی کشاورزی	
۹	افزایش قیمت زمین‌های کشاورزی و بالا رفتن اجاره آن	
۷	عدم وجود رسانه‌های اطلاع‌رسانی در زمینه بازار	

تکرار	مفاهیم اولیه یا شرح اجمالی با حداقل پنج تکرار	مقوله زیر مقوله‌ها
۱۱	عدم برنامه‌ریزی در تنظیم بازار	چالش‌های برنامه‌ریزی و مدیریت
۱۲	عدم راهبرد مشخص در توسعه بخش کشاورزی	
۱۰	کاربرد اقدامات و برنامه‌های سلیقه‌ای	
۶	صدور قیمت‌گذاری دستوری	
۱۱	جایگزینی روابط به جای ضوابط در مدیریت روستایی و کشاورزی	
۹	نبود آمار دقیق و آمارسازی فراوان	
۸	نبود برنامه مطلوب برای صادرات محصولات کشاورزی	
۷	وجود مدیران غیر بومی و ناآشنا با آداب و سنن	
۶	عدم بکارگیری افراد خبره کشاورزی در تصمیمات	
۹	کم‌توجهی به اشتغال‌زایی و توسعه اشتغال جوانان	
۸	کمبود اعتبارات و سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی شهرستان	چالش‌های مالی و اقتصادی
۷	وام با نرخ بالای سود بانکی	
۱۱	کاهش تنوع تولید و درآمد کشاورزی	
۷	خرد شدن اراضی کشاورزی و کاهش سوددهی	
۶	قیمت بالای اجاره زمین	
۶	نوسانات ارز و تأثیر آن بر هزینه‌ها در کشاورزی	
۱۱	وجود دلال‌ها و واسطه‌گری و خرید محصولات پیش از تولید	
۱۲	عدم اعلام به‌موقع قیمت تضمینی محصولات کشاورزی	
۱۰	نبود الگوی کشت مناسب محصولات کشاورزی	
۸	عدم بکارگیری قوانین درزمینه کشاورزی پایدار و محیط زیست	چالش‌های قانونی و سیاست‌گذاری
۶	عدم کاربرد قوانین درزمینه حمایت از مناطق روستایی	
۵	تصمیم‌گیری آنی و سلیقه‌ای بدون توجه به قوانین	
۶	اجرا نشدن قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در روستا	
۷	اجرا نشدن قانون موجود در بحث جلوگیری از تغییر کاربری	
۶	عدم اعتماد سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی به دلیل عدم ثبات	
۷	کمبود نیروی انسانی ماهر و متخصص	چالش‌های انسانی
۸	استفاده نکردن از نیروهای خبره در بخش کشاورزی	
۶	تبدیل روستا به شهر و رفاه‌طلبی	
۹	عدم علاقه نسل‌های بعدی به کشاورزی در روستا	
۷	خرد شدن اراضی و تغییر کاربری که باعث مهاجرت به شهر می‌شود	
۱۰	عدم انتقال مهارت و آموزش به نسل‌های بعدی	

تکرار	مفاهیم اولیه یا شرح اجمالی با حداقل پنج تکرار	مقوله زیر مقوله‌ها
۸	تخریب درختان و جنگل‌ها	چالش‌های زیست‌محیطی
۷	کاهش منابع آب	
۱۰	گسترش زباله‌ها و پسماند	
۸	افزایش فرسایش خاک	
۷	استفاده بی‌رویه از کود و سموم شیمیایی	
۸	آلودگی هوا و تغییر اقلیم	
۹	خشکسالی طولانی	چالش‌های آموزشی
۹	عدم مدیریت در زمینه استفاده از مراتع	
۷	عدم برگزاری دوره‌های آموزشی و ترویجی متناسب با نیاز کشاورزان	
۸	عدم نیازسنجی با روش‌های مشارکتی	
۷	عدم برگزاری دوره‌های آموزشی در زمان و مکان مناسب	چالش‌های آموزشی
۹	استفاده نکردن از مربیان متخصص و کاربلد	
۱۰	استفاده نکردن از آموزشگران آگاه به آداب و رسوم بهره‌برداران	

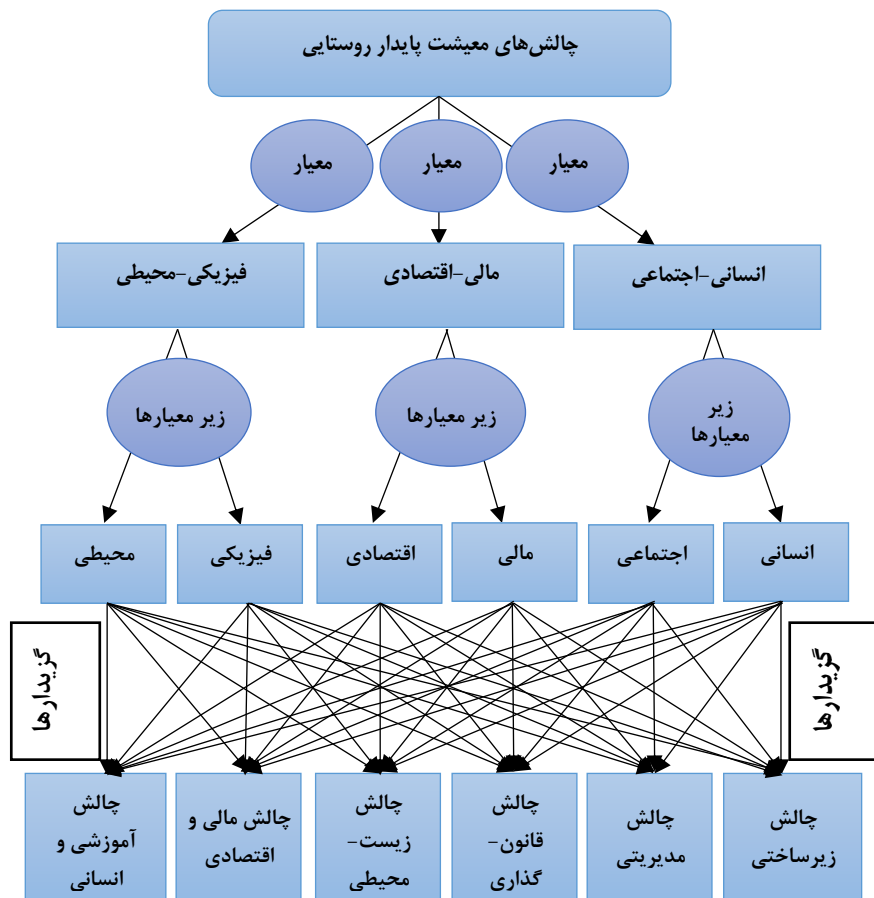
مأخذ: یافته‌های پژوهش

شکل ۱. کدگذاری انتخابی چالش‌های معیشت پایدار روستایی شهرستان دزفول در نرم‌افزار مکس کیودا

تدوین مدل مفهومی تحقیق

با توجه به چارچوب نظری تحقیق و مصاحبه با کارشناسان و اساتید دانشگاه که در خصوص مؤلفه‌ها و ابعاد معیشت پایدار روستایی و چالش‌های موجود در شهرستان مورد مطالعه آشنایی داشتند، چارچوب مفهومی تحقیق تدوین شد. بر اساس گام‌های اول و دوم روش تحقیق، مهمترین چالش‌ها و معیارها به روش تحلیل محتوا و طوفان اندیشه شناسایی شد. سپس بر اساس مرحله سوم روش تحقیق، مقایسه‌های زوجی طراحی شد که در شکل ۲ ارائه شده است.

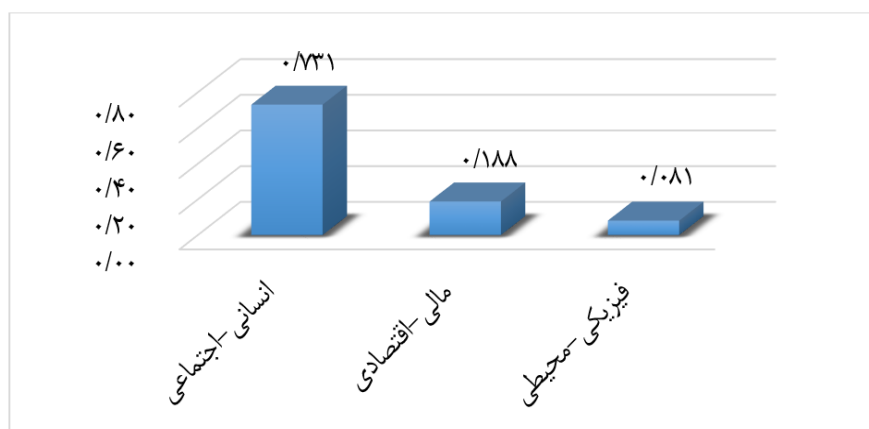

شکل ۲. چارچوب مفهومی تحقیق

فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی

وزن هریک از معیارها پس از انجام مقایسه‌های زوجی در تحلیل سلسله‌مراتبی فازی محاسبه و به ترتیب زیر تعیین شد (نمودار ۱):

۱. معیار انسانی - اجتماعی با وزن ۰/۷۳۱
۲. معیار مالی - اقتصادی با وزن ۰/۱۸۸
۳. معیار فیزیکی - محیطی با وزن ۰/۰۸۱

نمودار ۱. وزن معیارها پس از مقایسه‌های زوجی

پس از مقایسه‌های زوجی چالش‌های معیشت پایدار روستایی بر اساس زیرمعیارها، کلیه نتایج تلفیق شد و وزن نهایی و اولویت‌بندی چالش‌ها انجام شد. نمودار ۲ وزن و اولویت‌بندی نهایی چالش‌ها را نشان می‌دهد. این چالش‌ها بر اساس اولویت‌بندی نهایی عبارتند از:

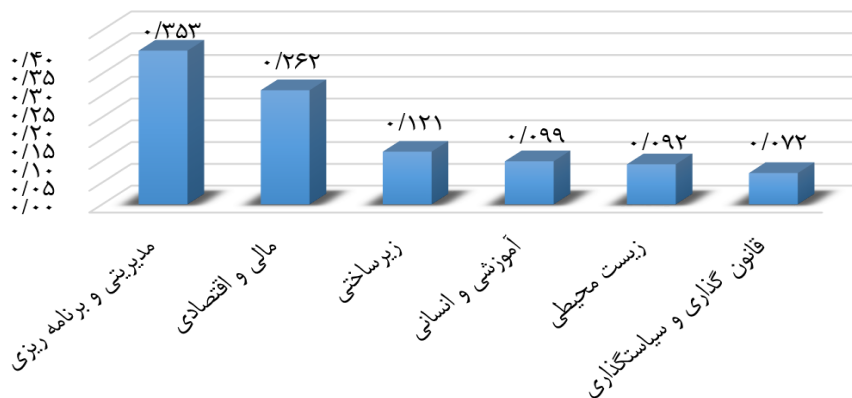
چالش مدیریتی و برنامه‌ریزی با وزن ۰/۳۵۳ در اولویت نخست قرار گرفت. نتایج تحقیقات جوان و همکاران (Javan et al., 2018)، حبیبی و صالحی (Habibi & Salehi., 2023)، فعلی و همکاران (Feali et al., 2015) و کاماوی و همکاران (Kamawi et al., 2018) در این راستا است. چالش مالی و اقتصادی با وزن ۰/۲۶۲ در اولویت دوم قرار گرفت. نتایج تحقیقات میانی و کرمی دهکردی (Miani & Karami Dehkordi, 2021) و مریدالسادات و رکن‌الدین افتخاری (Moridosadat & Roknoddin Eftekhari, 2018a) با این نتیجه همخوانی دارد.

چالش زیرساختی با وزن ۰/۱۲۱ در اولویت سوم قرار گرفت. نتایج تحقیقات جوان و همکاران (Javan et al., 2018)، حبیبی و صالحی (Habibi & Salehi., 2023) و نصرنیا و اشک‌تراب

(Nasrnia & Ashktorab, 2021) در این راستا است. چالش آموزشی و انسانی با وزن ۰/۰۹۹ در اولویت چهارم قرار گرفت. نتایج به دست آمده در تحقیقات مریدالسادات و رکن‌الدین افتخاری (Moridosadat & Roknoddin Eftekhari, 2018a) و کاماوی و همکاران (Kamawi et al., 2018) تأیید کننده این نتیجه است.

چالش زیست‌محیطی با وزن ۰/۰۹۲ در الویت پنجم قرار گرفت که مطابق با نتایج تحقیقات میانی و کرمی دهکردی (Miani & Karami Dehkordi, 2021) و مطیعی لنگرودی و همکاران (Motiei Langeroudi et al., 2019) است. چالش قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری با وزن ۰/۰۷۲ در اولویت ششم قرار گرفت که با نتیجه تحقیق ریاحی (Riyahi, 2020) همخوانی دارد.

نرخ ناسازگاری برابر با ۰/۰۶

نمودار ۲. وزن و اولویت‌بندی نهایی چالش‌های معیشت پایدار روستایی در شهرستان دزفول

تحلیل حساسیت

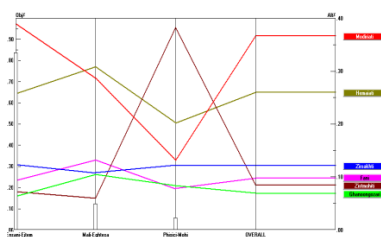
در این تحقیق، تحلیل حساسیت ابزاری برای مقایسه حساسیت چالش‌ها نسبت به تغییر در معیارها است. تحلیل حساسیت بر اساس روش‌هایی از جمله پویا، کارایی^۲، گرادینتی^۳، سربه‌سر^۴ و

1. Dynamic
2. Performance
3. Gradient
4. Head to head

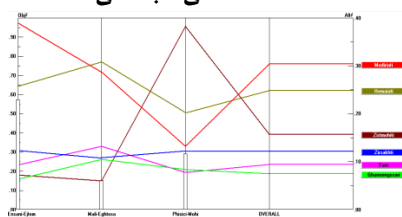
روش دوبعدی^۱ اجرا می‌شود. در ادامه از روش کارایی استفاده شده است و با تغییراتی در وزن معیارها اثر آن بر چالش‌ها بیان شده است.

تحلیل حساسیت با روش کارایی

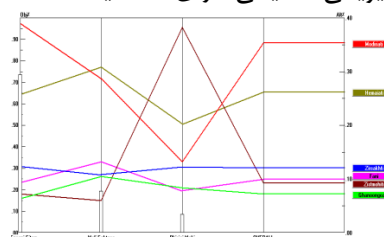
در تحلیل حساسیت با استفاده از روش کارایی، معیارها روی محور افقی و گزیدارها (چالش‌ها) روی محور عمودی نشان داده شدند. تقاطع خطوط گزینه‌ها با خطوط عمودی مربوط به معیارها، وزن هر گزیدار را در مورد آن معیار نشان می‌دهد (نمودار ۳ تا ۶). بر اساس نتایج حاصل، با تغییرات ۲۰ درصدی انجام شده در معیارهای انسانی-اجتماعی و مالی-اقتصادی تغییری در اولویت‌بندی چالش‌ها ایجاد نشد. اما با ۲۰ درصد تغییر در معیار فیزیکی و محیطی، جایگاه چالش زیست‌محیطی از پنجم به سوم تغییر کرد. این موضوع بیانگر این است که چالش زیست‌محیطی نسبت به تغییر در معیار فیزیکی-محیطی دارای حساسیت است.

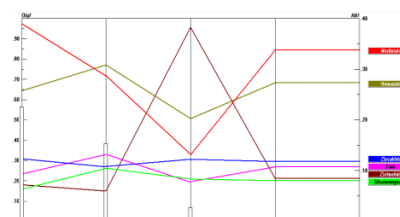
نمودار ۴. اولویت‌بندی نهایی چالش‌های معیشت پایدار روستایی در حالت ۲۰ درصد تغییر در معیار انسانی-اجتماعی

نمودار ۶. اولویت‌بندی نهایی چالش‌های معیشت پایدار روستایی در حالت ۲۰ درصد تغییر در معیار فیزیکی-محیطی

نمودار ۳. اولویت‌بندی نهایی چالش‌های معیشت پایدار روستایی در حالت بدون تغییر در معیارها

نمودار ۵. اولویت‌بندی نهایی چالش‌های معیشت پایدار روستایی در حالت ۲۰ درصد تغییر در معیار مالی-اقتصادی

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

چالش‌هایی که توسعه روستایی را در سال‌های اخیر با مخاطره مواجه کرده است، مسئله ناپایداری زیست‌محیطی، بی‌ثباتی اجتماعی، مهاجرت، بیکاری، مشکلات اقتصادی، کمبود نهاده‌ها و مشکلات بازار بوده است. رسیدن به توسعه پایدار روستایی نیازمند حرکت سریع از الگوهای معیشتی سنتی به الگوهای معیشتی پایدار در جامعه روستایی است که متناسب با نیازهای جامعه امروزی باشند. چالش‌های معیشت پایدار روستایی نقش مؤثری در بی‌ثباتی اجتماعی و اقتصادی در سطح روستاها ایجاد می‌کند. چالش‌های عمده موجود در زمینه معیشت پایدار روستایی در سطح شهرستان دزفول با روش‌های کیفی اکتشافی در پژوهش حاضر شناسایی شدند و از طریق روش تحلیل سلسله‌مراتبی مورد اولویت‌بندی قرار گرفتند.

اولویت نخست، چالش مدیریتی و برنامه‌ریزی تعیین شد. با برگزاری جلسات متعدد طوفان اندیشه با خبرگان به‌منظور کاهش چالش مذکور مواردی پیشنهاد شد که می‌تواند مورد توجه برنامه‌ریزان توسعه روستایی در منطقه مورد مطالعه قرار گیرد. مهمترین این موارد عبارتند از: مطالعات مدیریتی و اجرایی در زمینه مدیریت بهینه اراضی منطقه و طراحی الگوی کشت مناسب، مدیریت و برنامه‌ریزی تحقیقات پایدار متناسب با شرایط منطقه و برنامه‌ریزی طرح‌های آموزشی و ترویجی با محتوای کشاورزی پایدار و متناسب با شرایط منطقه در راستای بهبود معیشت پایدار، برنامه‌ریزی برنامه‌های منظم آموزشی، تخصصی و ترویجی برای کشاورزان و کارشناسان، ارزیابی مشارکتی نیازهای آموزشی کشاورزان در زمینه پایداری و فرهنگ‌سازی لازم برای استفاده از محصولات کشاورزی پایدار. اولویت دوم، چالش مالی و اقتصادی تعیین شد که پیشنهادهای ارائه شده برای کاهش چالش مذکور شامل گسترش پوشش بیمه‌ای محصولات کشاورزی، افزایش حمایت‌های تسهیلاتی، کاهش دیوان‌سالاری اداری ارائه تسهیلات، بهبود پشتیبانی‌های اطلاعاتی و دانشی بود. اولویت سوم، چالش زیرساختی بود. با برگزاری جلسات طوفان اندیشه با خبرگان به‌منظور کاهش چالش مذکور مواردی پیشنهاد شد که شامل ایجاد زیرساخت‌های بازار مناسب برای محصولات با رویکرد پایدار و ارگانیک، ایجاد صنایع تبدیلی و بسته‌بندی مناسب برای افزایش ارزش افزوده، ایجاد زیرساخت‌های آموزشی لازم در روستاها به‌منظور اجرای برنامه‌های آموزشی و ترویجی و ایجاد زیرساخت‌های فیزیکی و تجهیزات لازم برای توسعه محصولات کشاورزی پایدار بود. اولویت چهارم، چالش آموزشی و انسانی بود که پیشنهادهای ارائه شده برای کاهش چالش مذکور شامل ارزیابی نیازهای فناورانه جامعه روستایی، استفاده از روش‌های مشارکتی برای ارزیابی فناورانه، اشاعه

فناوری‌های متناسب با نیاز جامعه روستایی، توجه به شاخص‌های فناوری مناسب مانند موجود بودن، در دسترس بودن و به‌صرفه بودن در اشاعه آن و ارتقای دانش فنی بهره‌برداران بود. چالش زیست‌محیطی در اولویت پنجم قرار گرفت. بنابراین توصیه می‌شود در اجرای کلیه طرح‌های کشاورزی، موارد زیست‌محیطی در نظر گرفته شود، از نهاده‌های شیمیایی به نحو مطلوب استفاده شود، استفاده از نهاده‌های داخلی به جای نهاده‌های خارجی مورد توجه قرار گیرد، استفاده از ماشین‌آلات کشاورزی که فرسایش خاک را به حداقل می‌رساند تأکید شود و از تغییر کاربری اراضی کشاورزی جلوگیری شود. چالش قانون‌گذاری در اولویت ششم قرار گرفت. با توجه به ارزیابی انجام شده و اجماع نظر حاصل، توصیه می‌شود که نهادینه‌سازی اصول، مبانی و راهبردهای کشاورزی پایدار، شفاف‌سازی قوانین بیمه، سیاست مدیریت ریسک قیمت در محصولات کشاورزی منطقه، توجه لازم به قوانین حفاظت از محیط زیست و سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی لازم و مناسب برای کشاورزی پایدار مورد توجه قرار گیرد. مهمترین کاربرد پژوهش حاضر این است که با رفع چالش‌های شناسایی شده، فضای مناسبی برای توسعه معیشت پایدار روستایی در منطقه مورد مطالعه فراهم شود. شناسایی استراتژی‌ها برای غلبه بر چالش‌های شناسایی شده، یکی از مهم‌ترین جهت‌گیری‌ها برای تحقیقات آینده است.

منابع

- 1- Angelsen, A., Jagger, P., Babigumira, R., Belcher, B., Hogarth, N.J., Bauch, S., Borner, J., Smith-Hall, C. & Wunder. S. (2014). Environmental income and rural livelihoods: A global-comparative analysis. *World Development*, 64(1), S12-S28. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2014.03.006>.
- 2- Asghari Lafmejani, S., & Eizadi, A. (2017). Analysis of the role of strategic products in sustainable rural livelihoods (Case study: Saffron production in the Roshtkhar rural district). *Saffron Agronomy and Technology*, 5(3), 273-293. <https://doi.org/10.22048/jsat.2017.46917.1135>. [In Persian]
- 3- Badko, B., Ghasemi Siani, M., Ranjbaraki, A., Shambiati, M.H. & Shakiba, A. (2020). Assessing the livelihood capital of mountainous villages with a sustainable livelihood approach (Case study: Kouhshah rural district, Ahmadi district -Hormozgan). *Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas*, 1(3), 53-65. [In Persian]
- 4- Berchoux, T., Watmough, G.R. & Amoako Johnson, F. (2019). Collective influence of household and community capitals on agricultural employment as a measure of rural poverty in the Mahanadi Delta, India. *Ambio*, 49, 281-298. <https://doi.org/10.1007/s13280-019-01150-9>.

- 5- Darban Astane, A., Motiei Langeroudi, S.H. & Ghasemi, F. (2018). Factors affecting the livelihood of farmers: A case study of Shazand County. *Journal of Rural Research*, 9(2), 324-337. <https://doi.org/10.22059/jrur.2018.241568.1165>. [In Persian]
- 6- Department for International Development (DFID). (1999). Sustainable Livelihoods Guidance Sheets. London, UK: DFID.
- 7- Feali, S., Pezeshki Rad, G., Sedighi, H., Shahbazi, E. & Ghoreish Abhari, S.J. (2015). External factors affecting the Iranian Agricultural Extension System (IAES) by 2025. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 46(1), 157-166. <https://doi.org/10.22059/ijaedr.2015.54488>. [In Persian]
- 8- Fikir, D., Tadesse, W. & Gure, A. (2016). Economic contribution to local livelihoods and households dependency on dry land forest products in Hammer District, Southeastern Ethiopia, *International Journal of Forestry Research*, (11-12), 5474680. <https://doi.org/10.1155/2016/5474680>.
- 9- Forouzani, M., & Mardani Najafabadi, M. (2021). Ranking of entrepreneurial enterprises in rural areas of Dezful county. *Journal of Entrepreneurial Strategies in Agriculture*, 7(14), 43-56. <https://doi.org/10.52547/jea.7.14.43>. [In Persian]
- 10- Habibi, S., & Salehi, S. (2023). Analysis of obstacles to the rural environment sustainability with an emphasis on economic and management contexts: A Grounded Theory (Case study: Tavalesh villages). *Space Economy & Rural Development*, 11(42), 47-76. [In Persian]
- 11- Isapareh, K. (2015). Assessment of household food insecurity in rural areas of Dezful city, Master's Thesis, Ministry of Science, Research and Technology, Ramin Khuzestan University of Agriculture and Natural Resources, Faculty of Agriculture and Natural Resources. [In Persian]
- 12- Izadi, N., & Yaghoubi Farani, A. (2017). Identification of the functions of organizations in a pluralistic extension system for Iran's rural development. *Rural Development Strategies*, 4(1), 3-20. <https://doi.org/10.22048/rdsj.2017.51518.1531>. [In Persian]
- 13- Javan, F., Afrakhteh, H. & Riyahi, V. (2018). Investigation of the potentials and obstacles for diversifying livelihood leading to sustainable rural development (Case Study: Rezvanshahr County). *Journal of Research and Rural Planning*, 6(4), 91-106. <https://doi.org/10.22067/jrrp.v6i4.59772>. [In Persian]
- 14- Kamawi. J.M., Chirwa, PWC., Graz, F.P., Manda, S.O.M., Mosimance, A.W. & Katsh., C. (2018). Livelihood activities and skills in rural areas of the Zambezi region, Namibia: Implications for policy and poverty reduction.

- African journal of food, agriculture. *Nutrition and Development*, 18(1), 13074- 13094. <https://doi.org/10.18697/ajfand.81.16640>.
- 15- Khaeiz, M. (2018). Khuzestan is on the first platform of the country in terms of soil erosion, Young Journalists Club, code 7235492, Available at: yun.ir/7m3cwc. [In Persian]
 - 16- Koocheki, A., Nassiri Mahallati, M., Moradei, R., Mansoori, H. (2014). Assessing sustainable agriculture development status in iran and offering of sustainability approaches. *Journal of Agricultural Science and Sustainable Production*, 23(4), 179-197. [In Persian]
 - 17- Lan, X., Zhang, Q., Xue, H., Liang, H., Wang, B. & Wang, W. (2021). Linking sustainable livelihoods with sustainable grassland use and conservation: A case study from rural households in a semi-arid grassland area, China, *Land Use Policy*, 101, 105186, ISSN 0264-8377.
 - 18- Miani, A., & Karami Dehkordi, M. (2021). Qualitative deepening of sustainable livelihoods in rural areas using ATLAS-ti software (Case study: Northern villages of andar District, Ghazni province in Afghanistan). *The Journal of Spatial Planning*, 25(3), 119-145. [In Persian]
 - 19- Mohammadi, A., Omidi Naajafabadi, M. & Poursaeed, A. (2021). Designing a sustainable rural livelihood paradigm with emphasis on the human geography. *Journal of Rural Research*, 12(1), 194-209. <https://doi.org/10.22059/jrur.2021.315672.1593>. [In Persian]
 - 20- Mohammadi, S., Moradi, S. & Rashidi, Z. (2017). The effects of tourism on the sustainable livelihood of rural households, from the perspective of the host community Case study: Oraman district (Sarovabad city). *Geography*, 15(52), 121-136. [In Persian]
 - 21- Mohammadimehr, S., Karimi, S. & Hosseni, S.M. (2022). Assessing the sustainable livelihood levels of rural communities (Case Study: Oramanat Tourist Area). *Journal of Rural Research*, 13(2), 332-347. <https://doi.org/10.22059/jrur.2022.333541.1695>. [In Persian]
 - 22- Montazeri, A., Sahneh, B. & Ghanghermeh, A. (2021). The role of water resources management in the sustainable livelihood of rural households (Case Study: Northern and Southern Mazraeh of Aq Qala Township). *Spatial Planning*, 11(1), 67-86. <https://doi.org/10.22108/sppl.2020.122008.1478>. [In Persian]
 - 23- Moridosadat, P., & Roknoddin Eftekhari, A. (2018a). Strategic analysis of sustainable agriculture with entrepreneurial approach (Case Study: Khuzastan Province). *Regional Planning*, 8(30), 31-50. [In Persian]
 - 24- Moridosadat, P., Roknoddin Eftekhari, A. (2018b). Evaluating sustainable agriculture development with an entrepreneurial approach (Case Study:

- Khouzestan Province). *The Journal of Spatial Planning*, 22(3), 80-111. [In Persian]
- 25- Motiei Langeroudi, S.H., Riyahi, V., Halalian, H. & Ahmadi, A. (2019). Analysis of levels sustainable livelihoods of villagers (Case study of villages in Saqez city). *Rural Development Strategies*, 6(1), 3-19. <https://doi.org/10.22048/rdsj.2019.140559.1747>. [In Persian]
- 26- Nasrnia, F., & Ashktorab, N. (2021). Sustainable livelihood framework-based assessment of drought resilience patterns of rural households of Bakhtegan basin, Iran. *Ecological Indicators*, 128, 107817, ISSN 1470-16 <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2021.107817>.
- 27- Nourozi, M., & Hayati, D. (2015). Factors affecting sustainable rural livelihoods as perceived by farmers in Kermanshah Province. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 11(1), 127-144. [In Persian]
- 28- Riyahi, M. (2020). Challenges of rural rights in agricultural water (looking at the agricultural water project of Barmayoon Village in Kohgiluyeh and Boyer Ahmad Province). *Water Management in Agriculture*, 6(2), 155-176. [In Persian]
- 29- Sajasi Gheydari, H., Sadeghloo, T. & Palooj, M. (2018). Prioritizing the development of rural sustainable subsistence with an integrated SWOT-TOPSIS-Fuzzy Model. *Village and Development*, 16(2), 85-110. <https://doi.org/10.30490/rvt.2018.59284>. [In Persian]
- 30- Serrat, O. (2017). The sustainable livelihoods approach. *Knowledge Solutions*. Asian Development Bank. https://doi.org/10.1007/978-981-10-0983-9_5
- 31- Sharifinia, Z. (2021). Analysis of factors affecting livelihood sustainability in rural areas of Sari County. *Space Economy & Rural Development*, 10(35), 213-236. [In Persian]
- 32- Su, D., Ben, W., Strobel, B.W., Qiang, Z. (2021). Impacts of wastewater treatment plant upgrades on the distribution and risks of pharmaceuticals in receiving rivers, *Journal of Hazardous Materials*, 406, Article 124331.
- 33- Vahdati, K., & Sarikhani, S. (2020). An overview of sustainable agriculture development in Iran and in the World. *Strategic Research Journal of Agricultural Sciences and Natural Resources*, 5(1), 19-32. [In Persian]
- 34- Veisi, F., & Nikkhah, C. (2019). Analysis of the role of tourism in sustainable livelihoods of rural households, Case Study: Oraman district in Sarvabad county. *Geography and Planning*, 22(66), 329-348. [In Persian]
- 35- You, H., & Zhang, X. (2017). Sustainable livelihoods and rural sustainability in China: Ecologically secure, economically efficient or socially equitable? *Resources, Conservation and Recycling*, 120, 1-13.

